

Gerard Kramer

Vele malen en op vele wijzen

WoordStudie

Hebreeën 1:1-2

De geroutineerde Bijbellezer herkent in de titel van dit artikel direct een paar woorden uit de indrukwekkende openingszin van de Brief aan de Hebreeën: *‘Nadat God vroeger vele malen en op vele wijzen tot de vaders gesproken had in de profeten, heeft Hij in [het] laatst van deze dagen tot ons gesproken in [de] Zoon, die Hij gesteld heeft tot erfgenaam van alle dingen, door Wie Hij ook de werelden gemaakt heeft’* (Hebr.1:1-2).

Wat opvalt, is dat deze zin prachtig gebalanceerd is opgebouwd. Kijkt u maar eens naar het volgende schemaatje, waarin ik met ‘...’ aangeef: ‘staat tegenover en correspondeert met’:

- vroeger ... in het laatst van deze dagen
- tot de vaders ... tot ons
- vele malen en op vele wijzen ... in [de] Zoon.

Dit is zichtbaar in elke goede Bijbelvertaling. Maar er nog iets bijzonders met deze zin, wat alleen in het Grieks zichtbaar is. De zin bevat twee woorden die slechts eenmaal in het Nieuwe Testament voorkomen. Die beide woorden - in het Grieks zijn het bijwoorden – komen ook buiten het Nieuwe Testament hoogst zelden voor. Dat betekent dat er nauwelijks vergelijkingsmateriaal is waaruit de juiste betekenis kan worden afgeleid. In zulke gevallen moet nog beter dan normaal gekeken worden naar de manier waarop zo’n woord is gevormd.

polumeroos kai polutropoos

Dit zijn de twee Griekse bijwoorden waar het om gaat. Ze worden verbonden door het woordje *kai*, dat ‘en’ betekent. Eerst laat ik zien hoe deze combinatie in diverse Bijbelvertalingen is weergegeven:

SV: *veelmaal en op velerlei wijze*

NBV’04, NBV’21: *op vele wijzen en langs velerlei wegen*

NBG’51, Telos, HSV, Naardense Bijbel: *vele malen en op vele wijzen*

J.N.Darby: *in many parts and in many ways.*

William Kelly: *in many measures and in many manners*

Wat opvalt, is dat met name de vertaling van het eerste woord, Gr. *polumeroos*, nogal verschilt. Vanaf de Statenvertaling is de weergave ‘vele malen’ in de Nederlandse Bijbelvertalingen goed vertegenwoordigd. Het verbaast u misschien dat de NBV kiest voor ‘op vele wijzen’ – de weergave die anderen juist reserveren voor het tweede woord. Er zijn uitleggers die beide woorden als synoniemen beschouwen. Tijd om de woorden beter te gaan bekijken.

Polumeroos

In het eerste bijwoord, Gr. *polumeroos*, zijn de woorden (of liever: stammen) ‘veel’ (Gr. *polu*) en ‘deel’ (Gr. *meros*) te herkennen. Het duidt als bijvoeglijk naamwoord aan dat iets uit vele delen bestaat. Als bijwoord kwalificeert het hier Gods spreken in de profeten als ‘veel-delig’. Anders gezegd: de schrijver geeft met dit woord aan dat God door geen enkele profeet Zijn volle openbaring gaf, maar door verschillende profeten steeds verschillende ‘delen’ bekendmaakte. Wanneer ik me dat realiseer, vind ik het niet zo vreemd dat sommigen op de vertaling ‘vele malen’ zijn uitgekomen en zo het enigszins aparte ‘veeldelig’ te vermijden. Het dichtst hierbij komt de door mij in één woordenboek aangetroffen vertaling ‘op verschillende tijden’. Hoe dan ook: het woord *polumeroos* geeft vooral het fragmentarisch karakter van de eerdere openbaringen aan. In de profeten sprak God ze deel voor deel uit, stukje bij beetje, naar gelang het volk nodig had en kon bevatten - en niet alles in één keer.

Polutropoos

Bij de weergave van het tweede woord is meer eenduidigheid te bespeuren. Het duidt aan dat de manieren (Gr. *tropoi*) van Gods spreken vele waren. Vorm en inhoud konden daardoor steeds verschillen. God vertelde niet alles op één stereotype manier, maar steeds aangepast aan de boodschap, de boodschapper en de geadresseerden.

